

Num.		Tridenti	Pag
48	Doctrinae et canonum de sacramento ordinis forma a censoribus Romanis commendata.		470
49	Legati ad s. Borromaeum	15. Januarii 1563	474
50	Legati ad s. Borromaeum	16. Januarii 1563	482
51	Legati ad s. Borromaeum	18. Januarii 1563	483
52	S. Borromaeus ad legatos 14. Januarii 1563, redd.	18. Januarii 1563	485
53	Legati ad s. Borromaeum	24. Januarii 1563	486
54	Legati ad s. Borromaeum	24. Januarii 1563	488
55	Legati ad s. Borromaeum	25. Januarii 1563	492
56	S. Borromaeus ad legatos 24. Januarii 1563, redd.	29. Januarii 1563	493
57	S. Borromaeus ad legatos 27. Januarii 1563, redd.	c. 31. Januarii 1563	498
58	Responsa theologica ad difficultates Gallicanorum contra VII. canonem et doctrinam de ordine		500
59	Legati ad s. Borromaeum	1. Februarii 1563	502
60	Legati ad s. Borromaeum	3. Februarii 1563	504
61	S. Borromaeus ad legatos 6. Februarii, redd.	c. 14. Febr. 1563	506
62	Legati ad s. Borromaeum	15. Februarii 1563	507
63	S. Borromaeus ad legatos 10. Februarii 1563, redd.	17. Februarii 1563	509
64	Legati ad s. Borromaeum	18. Februarii 1563	511
65	S. Borromaeus ad legatos 14. Februarii 1563, redd.	c. 18. Febr. 1563	512

Prolegomena ad tomum primum.

I. De vita Jacobi Lainii.

Jacobus Lainius anno salutis 1512 Almazani in Castilia ortum duxit. Parisiis, dum studiis dat operam, Ignatio de Loyola, sancto societatis Jesu parenti, sese adjunxit. Magno ut erat animo menteque profunda, sub tanto magistro evangelicae perfectionis fundamenta altejecit summoque ardore proximorum saluti strenue juvanda et Dei ecclesiae tunc temporis adeo afflictatae tuendae totum se devovit. Nascentis tunc societatis Jesu columna merito habetur Jacobus.

Primis quidem apostolicae suae vitae temporibus superiores Italiae regiones maxime excoluit. Romae autem subinde suis praelectionibus in litterarum universitate habitis catholica dogmata illustravit; scholasticam quam dicunt theologiam singulari acumine et conceptuum ubertate exposuit. Unde quum Paulus III. summus pontifex Tridentinum concilium indixisset, ad illud munere theologi pontificii decoratum Lainium una cum Alphonso Salmerone, et ipso Ignatii discipulo, destinavit (a. 1546). Synodo a. 1547 Bononiam translata, Lainius quoque eo se contulit. Neque sequentibus annis, quibus synodus vacavit, ab anno 1549 scilicet ad a. 1551, otio indulsit; ea enim tempora copioso tum per Italiam Siciliamque fructu aposto-

licis laboribus insudans tum Caroli V. exercitui adversus piratas in Africam transmittenti religionis officia praestans traduxit.

Iterum pontificius theologus Tridentino concilio interfuit 1551 et 1552 sub Julio III., donec novae eidem concilio induciae indictae sunt. Tunc sanctus Ignatius opportunitatem nactus, eum praepositum provincialem sociis per Italiam degentibus praefecit; at haud multo post, anno 1555, a cardinali Morono ad comitia Augustana proficiscente socius cooptatur. A Paulo IV. inter intimos habitus est consiliarios; qui ne eum inter purpuratos patres adlegeret, vix potuit contineri.

In generalibus demum comitiis, ad quae universa societas Jesu convenerat, praepositus generalis Lainius secundus a sancto fundatore renuntiatus est a. 1558, quum antea jam, s. Ignatio e vivis erepto, officium vicarii generalis per longius tempus gessisset. In munere generalatus agendo ad diem usque supremum, 19. Januarii 1565, fideliter paterneque perseveravit.

Paulo IV. vita functo, qui inter pontificios electores ob studium corrigendi cleri „reformatorum“ nomine designabantur, suffragia plus duodecim in Jacobum contulere, cardinali Ottone Truchsess et Hispaniarum legato inprimis admittentibus, ut pontifex ipse eligeretur. Viri tamen humillime de se sentientis in contrarium nisus ejusque subita ab urbe discessio supremi muneris decus ab ipso arcessere.

Pius IV. pontifex creatus Lainium a. 1561 cum Hippolyto Estensi cardinali ad colloquium de religionis negotiis Possiaci in Gallia habendum legavit. Ubi tam ejus de rebus divinis scientia negotiorumque ecclesiasticorum peritia quam cognitio intima status reipublicae, qualem tunc Protestantium turbae conflagrant, emicuere. Ibidem forti animo coram aula regia, quae vera eaque unica salutis forent media, ob oculos posuit; quae sane haudquam in ejusmodi de religione disputationibus consistere.

Oecumenica synodo iterum Tridentum a. 1562 a Pio IV. advocata, eo Jacobus contendit, ut in eadem tanquam societatis Jesu praepositus generalis ferendi suffragii jus exer-

ceret. In ordine statim ab episcopis sedes ipsi a legatis concilii, utpote clericorum regularium ordini praefecto, ante monasticorum ordinum praesides addicta. Lainius vero, quamlibet invidiae ansam remove cupiens, expetiit, ut inter omnes postremo sibi (quippe qui novissimae omnium religionum familiae praeesset) dicendi copia in congregationibus et sessionibus fieret.

2. De parte quam habuit Lainius in concilio Tridentino speciatim.

Quamquam vero postremus diceret et fessi audientium animi ac plerumque etiam temporis angustiae impedimento essent, attamen omnium in eum mentes summa attentione defixae esse solebant. Jam annis elapsis, quum theologus concilio interesset, eodem modo arrectis auribus ejus disputationes a patribus suscipi consueverunt; sed hoc ultimo concilii tempore propter auctam merito famam praeclarorum donorum, scientiae videlicet, acuminis, prudentiae, intrepidi animi, a multis tanquam synodi totius anima celebrabatur.

Primam tunc sententiam dixit de sacrosancto sacrificio missae (huic enim doctrinae stabiliendae operam navabant patres, quum ex colloquio Possiacensi Tridentum adveniret); vix autem probationibus evolvendis initium fecerat, quum legatis visum est, integrum sequentem diem, qui fuit 27. Augusti 1562, Lainii orationi concedere. Cui frequentissimi interfuerunt patres, imo, ut fertur, ad unum omnes, quotquot Tridenti aderant, ad audiendum Lainium convenerant. Tribus continuis horis dixit, in ipsaque oratione loco, quem post episcopos habebat, relicto, suggestum quoddam in media aula legatis auctoribus conscendere debuit, quo etiam commodius ab omnibus audiretur. Quod suggestum dein ordinarie ad sententiam suam dicendam Lainio destinatum est.

Sequenti modo P. Ribadeneira, Lainii coaevus, qui ejusdem vitam brevi compendio enarravit, indolem theologi atque oratoris synodalis depingit: „Ingenium ejus quum ubique clarescere solebat, potissimum tamen, si quid novum, difficile inauditumque nec ab aliis pertractatum in controversiam vocaretur; tum maxime mentis aciem intendere et quasi excitari videbatur, adeo eleganter, copiose atque diserte, quae

invenisset, disponere, eloqui et acute dijudicare solitus. Neque in scholarum quaestionibus duntaxat tractandis valuit Laynes, sed in rebus etiam gerendis idem acumen adhibuit iudiciumque attulit, sive cum pontificibus, principibus, magistratibus de rebus publicis ageret, sive consultando sententiisque dicendis . . . Perspicuitas item, quae rhetorum filiis prima dicendi virtus est, tanta in Layne fuit, . . . atque adeo dilucide sensa mentis efferre sententiamque dicere consuevit, ut ab omnibus ex aequo intelligeretur; quodque perdifficile semper est habitum, verborum copia ac methodo id consequeretur, ut obscura clare, abdita perspicue, ignota intelligenter, prisca nove, omnia denique venuste proferret oculisque veluti subjecta repraesentaret.“ (Ed. lat. Colon. Agripp. 1604, pag. 210.)

Disputationes a Lainio coram synodo institutae singulari copia atque selectu testimoniorum ex sanctis patribus adductorum excellere solebant. Quae testimonia ex ipsis eorum scriptis, diligentissimo ac plane assiduo studio pervolutis, deprompserat. Unde tempore Julii III. data occasione in concilio aperte asseveravit, se nullius testis locum commemoratum esse, quem non ipse, idque in fonte, legisset cumque toto nexu suo accuratius inspexisset. Quanta igitur vi memoriae fuerit quamque versatus in fertili campo doctrinae majorum, id vel hinc solum conjectura colligere licet, quod semel, mirum dictu, triginta sex veteres auctores cum integris testimoniis suis uno quasi halitu in medium protulit.

Eodem Julio pontifice legati, qui concilium auctoritate sanctae sedis moderabantur, ob Lainii febris laborantis infirmitatem saepius congregationes theologorum in alium diem transferebant; quum enim nova aliqua disceptatio inchoanda erat, Lainio qui pontificius theologus primus dicere debebat impedito, nolebant legati reliqua synodi membra maximo illo emolumento privare, quod ex disputatione ejus in limine actionis audita percipi posse confidebant.

Cum hoc legatorum iudicio de Lainio patres consensisse testis est inter alios Salmeron, cujus frequentes litterae ex concilio Romam datae in tabulario societatis Jesu asservantur; nonnullas earum P. Boero publici juris fecit. Juxta Salmeronem „plures episcopi ex principalioribus et doctioribus publice affirmabant, votum magistri

Lainii inter omnia Tridenti data esse optimum.“ Non mirum igitur, quod saepe etiam sententia ejusdem de rebus propositis scripto comprehensa inter patres circummittebatur, sive a legatis sive ab episcopis ad eum finem expetita fuerit.

Exstat in ecclesia, quae dicitur s. Mariae Majoris, in urbe Tridentina vetus imago concilii. Solemnis senatus membra celebriora in ea accurate depicta apparent; in suggestu vero orationem ad patres habens alius non apparet quam ipse noster Lainius. In eadem etiam ecclesia quum nostris temporibus maximorum virorum, qui de concilio meriti sunt, memoriae effigies grandes consecrarentur, praeter summos pontifices Paulum III., Julium III. ac Pium IV., et praeter s. Carolum Borromaeum et Ludovicum Madrucium cardinales, unus Jacobus Lainius electus est, qui in eo loco, ubi toties concilii patres alloquebatur, cum illis ad vivum repraesentaretur.

De ejus externo habitu Ribadeneira refert, fuisse Lainium corpore mediocri et pallida plerumque facie. Oculi grandes, clari et mobiles faciem alioquin valde modestam ornabant, cujus nasus oblongus et aquilinus ab reliqua figura non dissonabat. Monstrabant mores omnes tam singularem sanctitatem et modestiam quam ingenium hominis „vividum (ut cum Ribadeneira loquamur), ingens, excellens, acre, vehemens, subtile, clarum et firmum“ (Pag. 208).

3. De Lainii scriptis tum alias jam editis, tum in hoc opere edendis, tum in codicibus manuscriptis adhuc exstantibus.

Paucissima tantum ex multis, quas Lainius reliquit, elucubrationibus expressae typis exstant. Cujus rei duae potissimum rationes afferri possunt; ac prima est, quam indicat Nathanael Sotvellus in Bibliotheca scriptorum societatis Jesu, dicens: „Scripsit Jacobus Lainez vel potius scribere aggressus est *De providentia . . . Prolegomena in universam scripturam . . . De Trinitate . . .* (etc., adjunctis aliis titulis, qui infra exhibebuntur); sed per gravissimas concionandi, sacras litteras interpretandi, disputandi cum